

ča. Najlepše gozdove je imel Ljutomer ob severnem pobočju Kamenščaka. Velik del teh gozdov se je imenoval Bukovje, ker so tukaj rasli lepi bukovi gozdovi. Njive in travniki ob južnem vzhodju Kamenščaka so se imenovali Pod Kamenščakom. Svet za sedanjim pokopališčem proti potoku Kostanjevici in Grezovščaku se imenuje v nemških listinah in katastrski mapi Hochgericht, t.j. prostor, kjer so nekoč stale vislice za zločince.

Na vzhodni strani trga se je kot med Ščavnico in Globetko imenoval Spodnji krč, ker je bil svet precej močvirnat in so ga precej pozno izkrčili, po čemer je tudi dobil ime. Zahodno od Spodnjega krča v smeri proti trgu se polje imenuje Kotič in Spodnje trate. Med Spodnjimi tratami in potokom Kostanjevico, ki je predstavljal občinsko mejo, ležijo levo od glavne ceste, ki vodi v Središče, Spodnji travniki. Največja polja so imeli v Ljutomeru proti Babincem, kjer so bile njive že od najstarejših časov, ker je bil tukaj svet najbolj varen pred poplavami. Več njiv je bilo tudi proti Cvenu in Gresovščaku. Največ travnikov je bilo ob Ščavnici in Globetki proti Cezanjevem, Noršincem, Stročji vasi in Pristavi, kjer je tudi nekaj gozda, imenovanega Babji ložič in Zagrajeni log.

V starejšem obdobju so imeli tržani skupne pašnike in gozdove, drugače pa o skupnem tržnem in občinskem premoženju nimamo poročil. Leta 1698 so ljutomerski tržani ocenili svoje občinsko premoženje na 3400 goldinarjev, dolgove pa na 2549 goldinarjev. V tej cenitvi pa niso bili vštet gozd, njive, travniki in pašniki, ki so bili takrat še skupna last.

Leta 1834 je imela trška občina v svoji lasti trško hišo številka 15 (po takratnem štetju), s kletjo, parmo in hlevi; dalje hišo trškega sluga, trški skedenj, mlin s hišo številka 87 (od leta

1694), leseno kolibo za orodje za gašenje požarov, vinograd s hišo v Gomili, viničarijo s kletjo in stiskalnico v Brebrovniku. Trg je imel že leta 1712 pravico prodajati tobak. Leta 1850 poroča Hofrichter, da je imela Ljutomerska občina precejšnje imetje v zasebnih in javnih zadolžnicah, mlin, opekarno in precej zemlje: 1,5 orala njiv, 10 oralov travnikov, 67 oralov gozda, 8 oralov pašnikov, 3 orale vinograda v Gomili in 5,5 orala v Brebrovniku, kjer je bilo še 23 oralov gozda. Razen tega je imel trg še ribiške pravice v Ščavnici in Globetki, neko prosto posestvo v trgu, mestnino ob sejmi in mostnino.

Leta 1822 je imel trg Ljutomer 603 prebivalce, občina je imela 1245 juter in 493 klatr zemlje. V Ljutomeru je delovala ubožnica s 23 oskrbovanci in trivialna šola s 132 učenca. Prav tako so imeli tudi carinski urad (ogrška meja).

Na splošno lahko rečemo, da je bil takrat Ljutomer pretežno kmečko naselje z nekaterimi upravnimi funkcijami, ki so mu zlasti še za časa fevdalizma (do 1848) dajale določene privilegije glede na sosednje vasi. Tudi socialna struktura prebivalstva nam posredno kaže kmečko podobo Ljutomera, kajti večina prebivalstva je dejansko živela od poljedelstva in živinoreje.

VIRI IN LITERATURA

Francisejski kataster za Štajersko v Deželnem arhivu v Gradcu: — 1817 – 1869; 1823 – 1869; 932 š., 1147 f., 2762 m.; 238, 1. P. — Katastrska občina Ljutomer; — Peter Ribnikar: Zemljiški kataster kot vir za zgodovino; — Zgodovinski časopis 36/4, 1982; — Fran Kovačič, Ljutomer: Zgodovina trga in sreza, Maribor 1926; — Carl Schmutz: Historische Topographisches Lexikon von Steyermark, Gradec 1822.

NARODNI BUDITELJ

IVAN KUKOVEC

ANTON RATIZNOJNIK

Taborsko dobo Slovenci po pravici imenujemo eno najpomembnejših dejanj v vsej dolgi zgodovini, ki so jo prehodili naši predniki od nepriznanega do priznanega naroda. V ta boj Slovencev za narodnostne pravice, ki se je razplamtel po letu 1848, po marčni revoluciji na Dunaju, ter ideja, oziroma zahteva za združeno Slovenijo v okviru tedanjih narodnostnih meja, za uradno priznanje slovenskega jezika v pismu in govoru na vseh področjih javnega življenja, so po ustavni dobi stopili tudi ljutomerski narodni možje, ki so z narod-

noprebudnim delom daleč preseglj lokalne okvire, ter dali Ljutomeru pečat narodno, kulturno in politično zavednega trga ne samo v Pomurju in na slovenskem spodnjem Štajerskem, temveč v celotnem slovenskem okviru. Med najvidnejše narodnjake te dobe, ki so odločilno prispevali k razvoju narodnoprebudnega dela v Ljutomeru in okolici, ter se uspešno zoperstavljali nemškemu pritisku, spada tudi Ivan Kukovec, ki je bil vse življenje, od prihoda v Ljutomer, povezan z dolgo dobo narodne borbe, katero je bojeval z drugimi na-

Ivan Kukovec

rodnimi možmi v Ljutomeru.

Ivan Kukovec se je rodil 14. maja 1834 v kraju Pušenci pri Ormožu. Dijaška leta je preživel v Varaždinu, tam je obiskoval gimnazijo in bil za časa učiteljevanja Janeza Trdine njegov »najboljši dijak . . . , ki bi bil zadovoljil tudi najstrožje učitelje«. Slabo zdravje mu je preprečilo, da bi v Gradcu, kamor se je vpisal na študij prava, tudi dokončal šolanje, zato se je kot ljutomerski posestnik poslej posvečal narodnem in gospodarskemu življenju trga in okolice. Po prihodu narodnjaka dr. Jakoba Ploja v Ljutomer, ki je leta 1862 tu odprl odvetiško pisarno, je Ivan Kukovec pri njem dobil mesto odvetniškega pripravnika.¹ Plój je kot narodnjak, ki so ga zanimala gospodarska, politična in narodnostna vprašanja (bil je eden od ustanoviteljev prve slovenske čitalnice na slovenskem Štajerskem, v Mariboru), našel v Ivanu Kukovcu močno oporo za narodnoprebudno delovanje v Ljutomeru. Prav tako se je Kukovec pri vključevanju v borbo za doseg narodnostnih pravic oprl na takrat še zelo redke narodnozavedne može, ki so šele orali ledino med ljudstvom, mu vcepljali in dramili narodni ponos, da se zave pravic, ki naj bi šle Slovincem po ustavi. To so bili veliki rodoljub župnik dr. Anton Klemenčič, ki je nosil do tedaj največje breme narodnoprebudnega dela v okraju, pa Ivan Dragotin Huber, trgovec in papirničar, po letih najstarejši, Anton Božič, Vatroslav Mohorič in drugi vaški

narodnjaki.² Kukovca so kot posestnika živo zanimala gospodarska vprašanja pomurskega kmeta in obrtnika, socialne razmere, v katerih se je znašlo kmečko gospodarstvo sredi 60 let po revoluciji (davčna bremena so močno porasla), ter vprašanje narodnostnih pravic »kterih se ljudstvo še premalo zaveda. Narodno zavednih mož, ki čim redkejši so, tem večjo hvalo zaslužijo, ljudstvo z nekim nezaupanjem spremlja njih delo in se jih izogiba. Narodna pravica pa nas Slovencev je, kakor vsakega drugega naroda, da se smejo materinega jezika povsod in vselej posluževati«, kot je zapisal v enem prvih dopisov v Novicah. Stanje, v kakršnem se je nahajalo kmečko gospodarstvo (splošna revščina), je bilo po njegovem vzrok, da kmetje v vsakdanji borbi za preživetje niso imeli dovolj duševnih moči, da bi se v večji meri zavedali in posluževali narodnostnih pravic. V kritičnih očeh Ivana Kukovca je bila tedaj ljutomerska okolica brez ustrezne pomoči, kmetje so se morali zadolževati, da bi se rešili gospodarskega propada in s tem so zašli v še večje dolgove. Kmet se je pri vračilu dolgov znašel v brezupnem položaju in prihajal v odvisnost od nemških lastnikov zemlje. Da bi se rešilo težko gospodarsko stanje, ki je pehalo kmeta v vse večjo zaostalost in revščino, bi morala vlada nujno zmanjšati davke, da bi rešila kmetijstvo prisilnega bremena.³

Leta 1866 so štajerski Slovinci pričeli ponovno borbo za pravice slovenskega jezika v šolah in uradih ter javnem življenju nasploh. Ta boj se je odvijal preko takrat še zelo redkih narodnozavednih deželnih poslancev v Gradcu, predvsem po zaslugi poslanca Hermana s Ptuja in rojaka dr. Radoslava Razlaga. Dosegli so vsaj to, da je bilo dovoljeno okrajnim uradom tudi uradno poslovanje v slovenskem jeziku »če tako zahtevajo stranke«, kar pa se v Ljutomeru ni izvrševalo.⁴

Ivan Kukovec se je tedaj v članku v Slovenču dotaknil problema nekaterih štajerskih deželnih poslancev, ki bi morali zastopati interese ljudstva glede narodnostnih pravic, pa so molčali ali zastopali interese deželne politike. Povod mu je bil dopis narodnozavednih vaških županov iz ljutomerskega okraja na deželno zbornico v Gradcu z zahtevo po uvedbi slovenskega jezika v šole in urade, ki pa je ostal brez odgovora. Obsodil je politiko nekaterih poslancev, ki so trdili, da zastopajo interese ljudstva, v resnici pa so bili proti njemu in so izneverili njegovo zaupanje, zato so bili nasprotniki Slovencev. Pri tem Kukovec ni izvzel niti deželnega poslanca dr. Globočnika iz Ljutomera, ki je zastopal okraje mest Ljutomera, Ormoža in Gornje Radgone. Opozarjal je na napake, ki se pri bodočih volitvah deželnih poslancev ne bi smele več ponoviti, saj so imeli štajerski Slovinci le malo poslancev, zato je bil potreben enoten nastop za obrambo

njihovih pravic, da bi kaj dosegli. Pozval je štajerske Slovence, da bi volili pri bodočih volitvah resnične narodnjake, kot so bili po njegovem Božidar Raič, dr. Josip Vošnjak, Davorin Trstenjak in drugi, ki bodo znali prisluhniti ljudstvu in dostojno zastopati interese oziroma zahteve Slovencev.⁵

Kukovec se je kot tankočuten narodnjak, ki je pozorno spremljal narodno, gospodarsko in kulturno življenje štajerskih Slovencev in se najodločneje bojeval za narodnostne pravice v Ljutomeru, leta 1866 poleg Davorina Trstenjaka odločno zavzel, da se v Ljutomeru ustanovi kulturna ustanova-čitalnica, ki bi bila središče narodnoprrednega dela na Murškem polju in s tem steber in branik proti zatiranju slovenske narodne bitnosti. Pri tem je Kukovca spodbujal Božidar Raič (oče čitalnic na Slovenskem), ki mu tudi ni bilo vseeno, da v Ljutomeru še vedno ni čitalnice.

Kukovec je zato pozval ljutomerske narodnjake, da s skupnimi močmi ustanovijo čitalnico. Narodne moči, ki bi pri tem lahko največ pomagale, da Ljutomer ne bi zaostajal po narodnostni prebudnosti za drugimi kraji na slovenskem Štajerskem, je videl predvsem v dveh odličnih ljutomerskih narodnjakih, dr. Antonu Klemenčiču in dr. Jakobu Ploju. Kot je zapisal v Novicah, so ljutomerski narodni možje po uspešni narodni besedi ob tisočletnici Cirila in Metoda leta 1863 v Ljutomeru prisegli na ustanovitev čitalnice. »Slovenci pri nas še prav mirno spijo, kakor morda nikjer tako«, je s pretiravanjem spodbujal ljutomerske rojake, da s skupnimi močmi že vendar ustanovijo potrebno čitalnico. Po narodni zavesti, kot je zatrjeval, bi moral biti Ljutomer prvi za večjimi kraji (Maribor, Celje) na slovenskem Štajerskem, saj je imel vse pogoje, prav tako pa mu tudi sposobnih ljudi ni manjkalo. Mnenje, da sedaj ni prave volje in poguma, ker za to niso dani primerni pogoji, je zavračal, čaš da se je treba zavzeti za narodnostne pravice brez omahovanja.⁶

Leta 1867, ko je bil sprejet novi zakon o okrajnih odborih in ko je ljutomerskim narodnjakom prvič po veliki borbi z Nemci uspelo izbojevati premoč s tem, da je postal okrajni odbor v veliki večini slovenski in je bil za okrajnega načelnika izvoljen dr. Jakob Ploj, je Ivan Kukovec kot odbornik uveljavil pismeni predlog, ki je bil sprejet z večino, da se pri poslovanju okrajnega urada ozira na rabo slovenskega jezika v pismu in govoru. To je bila velika narodna zmaga ljutomerskih narodnjakov.⁷

Odjugo na političnem in narodnostnem polju leta 1867 na Štajerskem so čutili tudi v Ljutomeru.⁸ Zaradi večje narodnostne prebujenosti so Ljutomerčani dosegli, da je bil za deželnega poslanca za kmečke okraje Ljutomer-Ormož-Gornja Radgona izvoljen ljutomerski rojak dr. Matija Prelog.

V pričakovanju novega društvenega zakona, ki naj bi omogočil ustanovitev ljutomerske čitalnice, je Ivan Kukovec osnoval že v začetku maja 1867 nelegalno narodno pevsko društvo.⁹

Namen tega društva ni bil samo »v prelepih pesmih naznanjati poštenim Slovincem in ljubeznivim Slovenkam narodne napeve«, temveč tudi izpolnjevanje čitalniškega programa.¹⁰ Po Kukovčevem prepričanju je bilo prav pevsko društvo tisto, ki je pripomoglo k večji uveljavitvi čitalnice, kjer je prišel do izraza pomen ter vpliv čitalnice na narodno zavest ljudstva. Kukovčevo pevsko društvo je delovalo v okviru čitalnice vse do leta 1894, ko se je osamosvojilo; postalo je prvo slovensko pevsko društvo v ljutomerskem okraju in je še naprej tesno sodelovalo s čitalnico. Pevsko društvo je svoje poslanstvo deloma dokazalo že avgusta 1867 leta, ko se je na pobudo Ivana Kukovca v Ljutomeru prvič uprizorila igra Županova Micka.¹¹ Kukovcu pripisujejo največ zasluga za ustanovitev čitalnice. Bil je po takratnih izjavah »dušni oče čitalnice«, in je z ustanovitvijo pevskega društva tudi položil temelje bodočega delovanja čitalnice. Nič manjša ni njegova vloga pri začetkih gledališke dejavnosti v čitalnici. Ob otvoritvi čitalnice 2. februarja 1868 leta na Vodnikov dan, kjer je imel slavnostni govor, v katerem je obrazložil pomen čitalnice za Ljutomer, je igral tudi v gledališki predstavi Župan.¹² Ob prvem predsedniku čitalnice dr. Jakobu Ploju je bil Kukovec izvoljen za podpredsednika. Bil je večkratni predsednik in najožji sodelavec in podpornik čitalnice vse do leta 1898. Kukovec ima poleg dr. Ploja, dr. Klemenčiča, dr. Zarnika, Zemljiča in drugih največ zasluga, da se je čitalnica od ustanovitve pa do tabora razvila v bogato in aktivno narodnokulturno središče, ki je s svojimi prireditvami utiralo pot k taboru. Bila je ena izmed najaktivnejših na slovenskem Štajerskem. Kukovec je kot uspešen gospodarstvenik organiziral v čitalnici tudi predavanja, ter sam predaval o sadjarstvu in kletarstvu in tako prispeval h gospodarski vzgoji kmečkega prebivalstva.

Narodnoprredno delo Ivana Kukovca je bilo v času pred taborom v Ljutomeru in kasneje tesno povezano z različnimi prireditvami, katerih se je udeleževal z ljutomerskimi in štajerskimi rodoljubi (z Božidarjem Raičem na ormoški besedi).¹³ Z Raičem je kasneje v času deželnega poslanstva tesno sodeloval. Zelo aktiven je bil na številnih izletih, ki jih je organizirala čitalnica v Slovenskih goricah, katerih namen je bil buditi narodno zavest.

Prvi slovenski tabor v Ljutomeru, 9. avgusta 1868, je bil samo logičen zaključek prizadevanj štajerskih Slovencev in ljutomerskih rodoljubov in dokaz njihovega narodnoprrednega dela. V pripravah nanj je imel Kukovec pomembno vlogo, saj je bil član pripra-

vljalnega odbora.

Na taboru, kjer so z govori sodelovali dr. Matija Prelog, dr. Anton Klemenčič, dr. Valentin Zarnik, dr. Josip Vošnjak in Božidar Raič, je nastopil tudi Ivan Kukovec, ki je utemeljeval prvo točko taborskega programa – priznanje slovenskega jezika v uradih. Pri tem je poudaril, »da so časi danes Slovencem nekoliko prijaznejši, kot so bili nekoč. Prišli ste od daleč in od blizu«, je nagovoril zbrane, »prišli ste – ne po kakem višjem povelju, temveč na prosto povabilo nekoliko rodoljubov.« Veliki množici, kateri se je moglo brati z obraza, da jo je privedla k shodu želja po odkritem pogovoru, je dopovedoval, »da smo narod, kar moramo povsod pokazati, da smo Slovenci, da kakor narod ostati hočemo. Med najtehtnejše pravice vsakega naroda pa spada njegov jezik. Tako kot imajo večji narodi, Madžari, Nemci, Italijani, Francozi pravico v svojem jeziku uradovati, pa le Slovencem to ni dovoljeno. To ni prav, da slovenski človek svoje pravice z dragim denarjem gre spraševati od hiše do hiše, da izve, kaj je na listu zapisano. Ko bi se naj slovenskemu jeziku izkazala pravica, ga zadene največja krivica, ki jo pogosto utemeljujejo tudi tako, da ni ljudi, ki bi znali slovenski jezik pisati, da smo sami krivi, če se nam slovenski ne uraduje, ker tega ne zahtevamo«. V zaključku govora je dejal, da Slovenci od svojih pravic, ki jim gredo po ustavi, ne bodo odstopili. Med osnovne pravice vsakega naroda spada tudi narodni jezik v urade, kar si bodo priborili po ustavni poti.¹⁴

Ni naključje, da je Kukovcu pripadlo častno mesto prvega govornika na taboru, saj se je v tem času dejansko uveljavljal kot vodja narodnega in gospodarskega gibanja ljutomerskih Slovencev.

Kukovec je bil tudi udeleženec tabora na Kapeli pri Radencih (dvanajstega po vrsti) junija leta 1870, ki sta se ga udeležila tudi Ljutomerčan dr. Anton Klemenčič in dr. Matija Prelog. Utemeljeval je 5. in 6. točko dnevnega reda – o potrebi regulacije reke Mure ter o zahtevi za izgradnjo pomurske železnice skozi Ljutomer za potrebe gospodarstva.¹⁵ Za slednjo zahtevo se je Ivan Kukovec kot deželni poslanec od leta 1870 vztrajno prizadeval.

Kot načelnik ljutomerskega okraja (izvoljen je bil aprila 1870) si je prizadeval materialno dvigniti zaostalo kmečko gospodarstvo v okraju in v pokrajini ob Muri. Kot posestnik in dober gospodarstvenik je uvidel, da je rešitev pokrajine v prometni povezavi s severno Štajersko in drugimi deli monarhije, kar bi povečalo trgovino, izkoriščene bi bile naravne možnosti pokrajine in s tem konkurenčna sposobnost pomurskega kmeta, ki je tonil v vedno večje siromaštvo, ker je bil prisiljen prodajati pridelke pod ceno.¹⁶

Ko je bil Ivan Kukovec leta 1870 soglasno izvoljen za okrajnega načelnika v Ljutomeru

(s tem je bila ponovno potrjena narodna zmag in priznanje narodnozavednemu podeželju),¹⁷ je bil že v veljavi novi zakon o okrajnih zastopih, na osnovi katerega so dobile občine večjo možnost odločanja o svojih interesih ter posredno tudi vpliv na volitve okrajnega načelnika.

Kot velik rodoljub, ki je živel za interese ljudstva, je Ivan Kukovec užival popolno zaupanje. Bil je več kot tri desetletja okrajni načelnik, vse do leta 1905.¹⁸

Po odhodu dr. Jakoba Ploja na Ptuj je postal Kukovec tudi načelnik krajevnega šolskega sveta in kasneje krajevni šolski svetovalec. V šolstvu, kateremu je bil predan z vso dušo, je nadaljeval Plojevo prizadevanje in dosegel s pomočjo zavednih učiteljev v Ljutomeru (predvsem Janeza Lapajneti), da je postal krajevni šolski svet v večini naroden ter dobil uradno dovoljenje za rabo slovenskega jezika v ljudski šoli, kar je omogočal novi zakon o šolstvu. Vendar pa so bile v Ljutomeru velike borbe z nasprotniki, ki so si prizadevali podrediti šolstvo nemškemu vplivu. Dosegel je izgradnjo nove ljudske šole na Cvenu in v Ljutomeru ter bil pobudnik in soustanovitelj slovenske gospodarske šole v Ljutomeru leta 1872, proti nemški realki, ki jo je ustanovil Janez Gottweis z namenom, da se na njej poučuje slovensko in nemško, vendar je kmalu prišla v nemške roke.¹⁹

Ena največjih pridobitev Ljutomera v gospodarskem in narodnem oziru je bilo osnovanje posojilnice, ki je začela delovati leta 1872. Ustanovil jo je Kukovec s pomočjo rodoljubov in prijateljev. Posojilnica je bila prva te vrste v Sloveniji, osnovana po češkem vzoru. Imenovala se je okrajna založnica in Kukovec jo je vodil vse do svoje smrti leta 1908. Posojilnica si je že v prvem letu delovanja pridobila zaupanje ljudstva, predvsem kmetov, vanjo je bilo v tem času vključenih preko 200 članov.²⁰

Kukovec je spoznal vzroke, zaradi katerih kmečko gospodarstvo iz leta v leto nazaduje in gmotno vedno bolj propada. Kot gospodarstvenik je izprevidel, da je kmeta potrebno rešiti oderuštva, ki se je predvsem v tem obdobju začelo strahovito širiti v pokrajini ob Muri ter ga zaščititi pred tujim vplivom v narodnem in v političnem oziru. Spoznal je, da je samo v lastni pomoči mogoča narodna in politična svoboda, ki jo je sicer tudi videl v gospodarski neodvisnosti. S pomočjo posojilnice so nastale v tem času številna slovenska gasilska društva v okraju, bila je finančna podpora narodnim in gospodarskim interesom. Posojilnica je mnoge kmete obvarovala pred gospodarskim propadom, omogočala je nakup kmečkih posestev ter tako preprečevala tudi razprodajo kmečke zemlje v roke Nemcev.²¹

Leta 1870, ko je postal načelnik ljutomer-

skega okraja, je bil Ivan Kukovec izvoljen za deželnega poslanca v Gradcu kot zastopnik kmetov v okrajih Ljutomer–Ormož–Gornja Radgona.²² Ponovno je bil izvoljen leta 1878, ko je prepričljivo zmagal proti gornjeradgonskemu kandidatu Nemcu Hempelju²³ in tretjič leta 1884.²⁴ Ivan Kukovec si je pridobil med kmečkim prebivalstvom, katerih zastopnik je bil, popolno zaupanje z nepopustljivo borbo za doseg narodnostnih pravic, za dvig gospodarstva in materialnega stanja kmečkega prebivalstva. Ljutomer se je otrešel nemškega vpliva in se dvignil nad ostale kraje na slovenskem Štajerskem.

V graškem deželnem zboru se je Ivan Kukovec odločno zavzemal za pravice slovenščine v ljudskih in meščanskih šolah. Leta 1876, ko je izšel zakon o novem šolskem učnem načrtu, je zahteval, da vlada zagotovi Slovincem na Štajerskem potrebne učne knjige in šolske pripomočke v slovenskem jeziku. Zahteval je ustanovitev posebne šolske komisije, ki bi skrbelo za izdajo slovenskih učbenikov in spremljala uresničevanje sprejetega zakona o šolstvu, da si tudi Slovenci pridobijo potrebno znanje v materinem jeziku, kar jim do sedaj ni bilo omogočeno v takšni meri, kot so želeli.²⁵

Za izboljšanje gospodarskega stanja in napredka pokrajine ob Muri je zahteval regula-

cijo Mure in zaščito kmečke zemlje pred pogostimi poplavami ter se boril za izgradnjo železnice, ki bi gospodarsko povezala kraje Gornja Radgona – Ljutomer – Ormož,²⁶ kar pa je deželna vlada v Gradcu uresničila šele leta 1890, a le polovično, z izgradnjo železnice do Ljutomera. Kukovec je bil odbornik upravnege sveta proge, ki je imela za gospodarstvo dela murskega polja pomembno vlogo.²⁷

OPOMBE

1. V. Vrbnjak, Prvi slovenski tabor v Ljutomeru, Maribor, 1968, str. 35 — 2. V. Vrbnjak, o.c., str. 33 — 3. Novice 1865, str. 202 — 4. V. Vrbnjak, o.c., str. 46 — 5. Slovenec 1866, št. 38 — 6. Slovenec 1866, št. 23 — 7. Novice 1866, str. 98–90 — 8. V. Vrbnjak, o.c., str. 56 — 9. V. Vrbnjak, o.c., str. 56 — 10. V. Vrbnjak, o.c., str. 56 — 11. Novice 1867, str. 298 — 12. Slovenski gospodar 1868, št. 7, 8 — 13. Slovenski narod 1868, št. 49 — 14. Slovenski gospodar 1868, št. 33 — 15. Slovenski gospodar 1870, št. 32 — 16. Slovenski gospodar 1870, št. 32 — 17. Slovenski gospodar 1870, št. 15 — 18. Domovina 1908, št. 62 — 19. Domovina 1908, št. 62 — 20. Slovenski gospodar 1872, št. 39 — 21. Domovina 1908, št. 62 — 22. Slovenski gospodar 1870, št. 15 — 23. Slovenski gospodar 1878, št. 38 — 24. Slovenski gospodar 1884, št. 38 — 25. Slovenski gospodar 1878, št. 42 — 26. Biografski leksikon, Ljubljana 1931

ORGANIZIRANJE SLOVENSКИH TABOROV V LETIH 1868/69

(Analiza vabil)

STANE GRANDA

Kljub temu, da je bilo o taborskem gibanju že veliko napisanega,¹ pa še vedno ostaja vrsta vprašanj neraziskanih. V veliki meri so vzrok temu pomanjkljivi viri, ali celo njihovo pomanjkanje. Kljub temu pa ne smemo prezreti možnosti, da bodo mlajše in pronicljivejše generacije znale tudi iz obstoječih »iztisniti«² bistveno več. Med vprašanja, ki še vedno niso zadovoljivo pojasnjena, nedvomno sodi tudi organiziranje taborov. Ogromne množice, ki so jih ti privabili, so nedvomno prišle zaradi aktualne problematike. V nadaljevanju ne želim toliko govoriti o propagandi kot o zaupanju ljudi, da bodo predvidene točke resno obravnavane, da bo cela prireditve izzvenela resno, da se tabora »splača«³ udeležiti. Sklicevanje na to, da so se kmetje taborov udeleževali zgolj zaradi svoje nacionalne zavesti ali zaradi tega, ker so bili ti nekaj novega, nepoznanega, pomeni prehajati iz ene skrajnosti v drugo. Izhaja iz pretiranega zaupanja ali pa iz podcenjevanja naših prednikov.

Kot je znano, so slovensko javnost vabili na tabore preko časopisov, letakov in plakatov.² Najboljše in najbolj učinkovito propagandno sredstvo pa je bil nedvomno ljudski glas, ki je raznesel novico po naših mestih, trgih in vaseh in zvalil na te prireditve skoraj 150.000 ljudi. Ideja Zedinjene Slovenije je po dvajsetletnem životarjenju skupaj z drugimi aktualnimi potrebami prevzela velik del Slovencev in določila, kot je ugotovil pokojni Toussaint Hočevar, »skupinsko obnašanje sledečim generacijam«.

Ne glede na vso patetično navlako, ki se rada prilepi na ključne momente nacionalne zgodovine, se moramo strinjati z Vasilijem Melikom, da so shodi zavestno poudarjali »veljavo ljudske volje, ljudske suverenosti«.³ Ta ni prišla do izraza le v večinskem javnem sprejemanju resolucij, ampak že tudi v predhodnem vabljenju na tabore. Ti namreč niso bili ljudem predstavljeni kot zasebna pobuda, ampak kot odsev ljudske volje in potreb, ki in